Linnéuniversitetet

Oslo 3 november 2026

Från Weimarrepubliken till välfärdsstaten Receptionen av tysk arbetsrättsteori i svensk civilrätt under tidigt 1900-tal

Niklas Selberg

Linnéuniversitetet

Inget är svårt för lagstiftaren … (1928, 1976)

Begreppet kollektivavtal – en oxymoron!

Kollektivavtalets tvingande verkan: inskränkt enskild avtalsfrihet

Kollektivavtalets obligatoriska verkan: Fredsplikt och stridsåtgärder

Ekonomiskt och ideellt eller allmänt skadestånd

Linnéuniversitetet

Arbetsmarknad och arbetsrätt vid 1900-talets början

Konfliktfylld tid – ingen civilrättslig reglering av anställningen

Kollektivt agerande – varken tillåtet eller förbjudet. Uppbackat av parternas egna maktmedel i utomrättsligt självhjälpssystem

Känsla av att vara ’bunden’ – men individualistisk förmögenhetsrätt kunde inte förvalta kollektiv reglering av anställningsvillkor

Linnéuniversitetet

Att infoga kollektivavtalet i allmän avtals- och obligationsrätt

Intensiv dialog mellan svensk och tysk doktrin

Parter?

- Arbetstagarna? Nej, saknades mandat, skulle hota rättskapacitet
- Fackföreningen? Ja, överensstämmer med praktiken
- Båda? Väl inget behov av det?

Linnéuniversitetet

Att infoga kollektivavtalet i allmän avtals- och obligationsrätt

Pactum de contrahendo – föravtal. Prestationen?

Inte att prestera arbete

Avstå ingå avtal med vissa villkor – med någon annan än motpart!

→ Pactum de *non* contrahendo

I tredje mans (arbetarnas) intresse – berättigande tredjemansavtal?

Nej, alltjämt individualistiskt och fackföreningen irrelevant

Prestation i förhållande till motparten – avståendet

Linnéuniversitetet

Sammanfattningsvis

Pactum de contrahendo cum tertio – non contrahere

= arbetsgivarens förhandsavtal om negativ förpliktelse till fackföreningen, med avsedd reflexverkan till tredjeman/arbetstagarna

(dvs. i relation till fackföreningen avstå normstridiga anställningsavtal)

Eller några ord i lagen (1976580) om medbestämmande i arbetslivet

Linnéuniversitetet

Kollektivavtalet

Normerande verkan – automatisk överföring av villkor från kollektivavtalet till anställningsavtalet

Obligatorisk verkan – organisationens ansvar

Avstå från stridsåtgärder = tryggande av arbetsfreden

Sanktion vid kollektivavtalsbrott?

Negativ förpliktelse, med förmögenhetsvärde – men icke-ekonomiskt intresse → allmänt/ideellt skadestånd – punitive damages (en ny oxymoron)

Linnéuniversitetet

Vid legaliseringen av den kollektiva arbetsrätten

Fokusskifte från Tyskland till UK/USA – men diasporan!

Tyska medbestämmandets funktion post-WWII som motmakt mot nazisympatiserande företagsledare – företagsråd och arbetstagarrepresentanter, inte fackföreningar och kollektivavtal

SE valde inte tyska vägen

Linnéuniversitetet

En blick in i framtiden?

Då: tysk arbetsrättsteori instrumentell i att införa kollektiv dimension i individualistisk nationell (men romerskrättslig!) förmögenhetsrätt

EU-rätt om arbetstagarinflytande

Sjunkande kollektivavtalstäckningsgrad

Idag: internationell rätt inför individualistisk dimension i kollektivistisk nationell förmögenhetsrätt

Diskussionen om internationella / gränsöverskridande kollektivavtal

Förmögenhetsrätten härbärgerar idag många kollektivistiska avtalstyper

Linnéuniversitetet

Avslutningsvis

Nationella lagstiftaren inte arbetsmarknadens suverän – likhet nu och då

Rätten kan och måste samtidigt *utvecklas* och bygga på *induktivt* tänkande

Demokrati och omsorg om ’systemet’

Metodologisk nationalism (förklaringsmodeller utgående från 'staten’) – bör ifrågasättas

Lära av historien och ta intryck utifrån

Samtidigt nationella och internationella

Samtidigt detaljorienterade och systemorienterade

Arbetsrättarna bör alltså kort sagt sträva efter att verka i Stein Evjus anda!

Med dessa ord hälsar de svenska arbetsrättsforskarna *Gratulerer med dagen, Stein!*